

met zijn strenge Calvinistische conventie tot een bewonderenswaardige verbijzondering steeg", maar na de Renaissance blijft het ook hier waar, dat er een belangrijke invloedsvermindering van de kerk valt te constateeren. Dan komt de Fransche revolutie. En dat is de dood van kerk en christendom.

En Berlage roept het uit: „Das Christentum ist tot, zegt ook Scheffer. En wie den moed heeft dat te erkennen, zal eerlijker zijn, dan hij die elken Zondag ter kerke gaat om het tegendeel te bewijzen".

(We weten het....)

Wij beweren, dat het christendom niet dood is.....

Oneerlijk....)

„Nu had men misschien verwacht, — en de bedoeling van het Protestantisme was daarom zoo schoon, omdat hij een vrijer opvatting der religie de gevoelens ook ernstiger en dieper zouden gaan — dat het ware christendom komende was en dat de ware liefde tot den naaste werkelijkheid zou worden. Maar hoe bedroog men zich."

De negentiende eeuw geeft al zeer weinig stof tot roemen. Er wordt dan gecopieerd, maar er is geen eigen type, geen eigen cultuur. Of het moet dan zijn de cultuur der type-loosheid.

En welke beschouwing men nu ook over de geschiedenis moge hebben, men moet volgens Berlage toegeven, dat alles in onzen tijd aan geld wordt opgeofferd. Alle overwegingen worden door een geldelijken ondergrond beheerscht. En daardoor sterft het geestelijk leven, ook de kunst.

Er is een enkel mensch, die een uitzondering vormt. Maar er zullen wel altijd edele menschen blijven. Overigens is er slechts schijn.

En die schijn wordt het beste „bewaard, daar, waar men op straffe van met het heilige te spotten, genoodzaakt was om te coëte de werkelijkheid te bemantelen, in de kerk".

Met instemming haalt de schrijver dan een Duitsch citaat aan, waar het heet, dat de kerk de zonde erkent; en dat heeft haar tot een vloek der volkeren gemaakt.

„En Gorter maakt de rake opmerking, dat door het juist niet gebeuren van het goede op aarde men denkt, dat het in den hemel gebeurt." „In de groote burgerlijke poëzie gebeurt het goede in den hemel."

„Er moet weer religie komen, om nieuwe geestdrift te wekken.

Doch nu komt het er maar op aan, wat onder religie wordt verstaan.

Er moet een goede bodem zijn voor de kunstontwikkeling. En waar die is, daar is tenslotte religie. Den weg nu naar de betere wereld, wijst het Marxisme.

Zou men niet het verst kunnen komen, wanneer men bleef bij vergelijking van onderbouw en bovenbouw, en dat dus, evenals bij elke cultuur een goede bodem moet zijn voor goede ontwikkeling, in welk geval de ontwikkeling vanzelf gaat, er ook voor de maatschappelijke en dienstengevolge voor de kunstontwikkeling een goede bodem moet zijn?

En nu is het Marx geweest, die de richting daartoe heeft aangewezen, en dat is op zichzelf reeds zulk een geweldige geestesdaad, dat hij daarom reeds met Christus wordt vergeleken."

In visioen ziet Berlage de toekomst voor de bouwkunst:

„Dan zal" — wanneer de proletarische kunst werkelijkheid zal zijn — „de kunst die van de twee vroegere groote tijdperken overtreffen, omdat de cultuur zelf geestelijk zooveel hoger zal staan."

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Een zeventiende-eeuwsche Gidsen.

I.

Als Bernard Shaw in de voorrede voor zijn jongste tragedie van de Maagd van Orleans¹⁾ constateert, dat de menschen altijd leugens vertellen over hun groote tijdgenooten, maar dat daarna de historie dezen recht doet, dan noemt hij als een zijner voorbeelden²⁾ ook CROMWELL, de groote figuur, die de Engelsche (en gedeeltelijk de Europeesche) geschiedenis in het midden der zeventiende eeuw beheerscht. Inderdaad, als er één belasterd is, dan is het Englands groote Protector geweest, en zelden is het verzet van den leugen tegen de waarheid in de geschiedschrijving zoo taai geweest als in zijn geval, zoodat eerst toen Thomas Carlyle de Brieven en Redevoeringen van Oliver Cromwell had uitgegeven (1845) de eerste lichtstralen door de dikke wolk van vooroordeelen braken.

De omstandigheden waren ook wel bij uitstek ongunstig voor Cromwell's nagedachtenis. Toen de groote Puriteinsche held, die als een stormwind door het leven was gegaan, in een stormwind het leven verlaten had³⁾ en zijn zoon, de onbetekenende, frivole Richard, den wagen onherstelbaar

„Dan zal het drama als vroeger weer de synthese van alle kunsten zijn geworden en de oplossing nu niet in de noodlottige vervulling van een moeten, noch in de wanhopige mislukking van een willen, maar in de hoopvolle bewustwording van een zullen bestaan."

„En het volk zal opnieuw opgaan naar het religieuze gemeenschapsgebouw, waarvan de architecturale majesteit tot eerbied dwingt, en dat slechts te benaderen zal zijn langs een triumpalen toegangsweg."

„Zal dit beeld een illusie blijken? en zal... deze actie, zooals Kuyper meent, een grijpen naar het onbereikbare blijken, doordien men dit hooge en heilige ideaal nu reeds in een zondige wereld verwezenlijken wil?" zoo vraagt Berlage.

En hij geeft zelf het antwoord:

„Neen, wij mogen er niet alleen op hopen, maar wij kunnen het zelfs verwachten. Want er moet weer komen een maatschappelijke orde, en een gestyleerde kunst."

„De Godsdienst zal dan zijn een aardsche, maar zijn leer zal bevredigen, zal vrede geven, zal opnieuw rust brengen, zooals vroeger er rust was in grooten stijl, niettegenstaande het felle beweeg der tijden. Maar die rust zal zijn een verheven rust, niet de rust des doods, maar die van het ware leven."

Ziedaar Berlage's „geloof".

Een overtuiging, die hij beleeft. Ook in zijn werk.

J. WATERINK.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Geloofs-verzekerdheid.

R. te B. Uw schrijven van 3 November is van zoo persoonlijk en intiem aard, dat ik meen m'n antwoord het best te geven in den vorm van een brief.

Ge klaagt erover, dat ge, opgevoed in de vroege Gods en van kindsbeen af niet zonder gevoel van zonde, bij wijlen ook niet zonder hope op vergeving, en, ofschoon meermalen door de wereld bekoord, toch nooit in de wereld u thuis voelend, nooit kwaamt tot de blijde en duurzame verzekerdheid van met God verzoend en Zijn kind te zijn.

Ge vraagt, wat daarvan toch de oorzaak kan zijn, en hoe ge vollen vrede voor uw ziel zult vinden. En ge vat uw schrijven tenslotte samen in een drietal vragen, die ge gaarne beantwoord zaagt.

„k Wil beginnen met die vragen, ofschoon ik geloof, met de beantwoording daarvan niet te kunnen volstaan. Uw eerste vraag is: „Moet niet erkenning en belijdenis van zonde voorafgaan, vóórdat we kunnen zeggen: „Heere Jezus, ik geloof, dat Gij ook mijn Zaligmaker zijt; en moet men dus niet allereerst bidden om een verbroken hart en een verslagen geest?"

De tweede: „Kan ook soms het pogen om boezemzonden na te laten eigengerechtigheid bevorderen, omdat men dan als 't ware zelf den weg voor God wil effenen?" En de derde: „Kan ook de vrees voor de eeuwige straf niet uitdrijven tot God, waarbij dan niet het overtreden tegen God op den voorgrond staat?"

Uw brief bewijst me, dat ik op de eerste vraag eigenlijk niet hoef te antwoorden. Trouwens, dat de vergeving niet gevonden wordt dan in den weg van een oprecht en hartelijk belijden van de zonde, en dat het de Heere zelf is, die door Zijn geest de rechte verbijzeling des harten over de zonde in

had doen vastloopen, ging het gordijn neer voor het tooneel, waarop de stoere heroën, die meenden het Godsrijk op aarde zoo niet te kunnen stichten dan toch tenminste te benaderen, hun groote daden hadden verricht. Wat was er te verwachten voor Oliver's goeden naam, toen met de Restauratie van Karel II (1660) die menschen den toon gingen aangeven, die zijn lijk niet met rust konden laten, maar het opgroeven en ophangen aan de galg te Tyburn. — die het lijk van zijn oude Moeder en dat van den grooten Puriteinschen Admiraal Blake, die eens onzen Maarten Harpertszoon had geslagen, met honderd anderen op een hoop wierpen op het kerkhof van St-Margaret? De geniale, hoewel soms ruwe en platte geestigheden van Samuel Butler in zijn Hudibras, de vaardige pen van den royalist Lord Clarendon in zijn hoogst partijdige en soms venijnig-oneerlijke Geschiedenis van den Opstand en Burgeroorlogen in England, gaven een beeld van Cromwell en zijn wakkere medestrijders, dat zoozeer van de werkelijkheid verschilde, maar tevens zoo algemeen voor echt werd gehouden, dat het in de negentiende eeuw veel geduld en voorzichtigheid heeft vereischt, om de Puriteinsche helden eindelijk in hun ware gedaante te kunnen voorstellen.

En dat, terwijl toch feitelijk reeds na acht en twintig jaar de Restauratie ongedaan werd gemaakt toen Dutch William, zooals de Engelschen onzen Stadhouder Willem III bij voorkeur noemen, in 1688/9 den troon van zijn despotieken schoonvader Jakobus II in bezit nam en door deze „Glorious Revolution", die een revolutie was zonder revolutionairen, de vrijheden werden bevestigd,

ons werkt, leert ons het Woord Gods zoo rusteloos en nadrukkelijk, dat er voor wie de Schrift kent op dit punt wel geen onzekerheid kan bestaan.

Toch moet ik bij deze eerste vraag een paar aantekeningen maken. De eerste, bij dat zeggen: „Heere Jezus, ik geloof dat Gij ook mijn Zaligmaker zijt". Die woorden kunnen goed bedoeld zijn: als uitdrukking van de toeigening des geloofs. Maar ze kunnen óók wat anders willen zeggen. Ze kunnen óók zooveel zeggen willen als: Nu ontdek ik, nu ervaar ik, nu geloof ik, dat Gij mijn Zaligmaker wilt wezen". In 't laatste geval zou ze afdingen op den ernst en de waarachtigheid der aanbidding van het Evangelie, die aan alle geloof voorafgaat. En er is in uw schrijven het een en ander, dat me vreezen doet, dat ze in dezen laatste zin door u bedoeld kon zijn. Doch daarop kom ik straks wel nader terug.

De tweede opmerking, die ik bij uw eerste vraag moet maken, is deze, dat ongetwijfeld een verbroken hart en een verslagen geest de offerande zijn, die God behaagt, en dat alleen waar deze zijn, de troost der vergeving gemaakt kan worden; doch dat er groote behoedzaamheid noodig is bij het praktisch aanwenden van deze wet in het genadeleven, bij onze zelfbeproeving.

In de eerste plaats is hier het gevaar, dat we daarbij onszelf zetten op de plaats van onzen God, door zelf te willen beslissen of er wel waarlijk en of er wel voldoende verbijzeling en verslagenheid bij ons is; om dan vervolgens óók zelf te beslissen, of we het ervoor houden mogen dat de vergeving der zonden ons deel is. Maar zoo maken we de zaak van onze verzoening met God tot een rekensom, wier uitkomst, mocht ze al gunstig zijn, ons op den duur niet geruststellen kan. Zoo zoeken we onzen vrede in ons eigen oordeel, terwijl we toch alleen in 't oordeel Gods kunnen rusten.

Bij oprechtheid des harten, zullen we in dezen strik niet licht vallen; zal hij ons zeker niet lang gevangen houden. Daarvoor is dan het zondebesef te diep en te levendig. Doch dan bedreigt ons een andere: dat we onze verslagenheid en verbrokenheid nooit volkomen en nooit diep genoeg zullen vinden — wannér zijn ze diep genoeg, gemeten aan de schrikkelijkheid en vloekwaardigheid der zonde? — dat we de oprechtheid van het berouw afmeten naar de bewogenheid van ons gevoel, en er niet aan gelooven, zoolang we niet kwamen aan den rand der wanhoop. Dit houdt onze ziel dan op; verspert haar den weg tot de vertroosting van Gods beloften, en rooft haar zelfs de vrijmoedigheid tot het gebed.

Tegen dit gevaar moet ik u ernstig waarschuwen. Al gaat waarachtige verootmoediging nooit buiten ons gevoelsleven om — nergens in Gods Woord wordt de graad van gevoels-aandoening vastgesteld, waaraan ze te herkennen zou zijn. En hij zal ook verschillen al naar onzen persoonlijk aanleg is, en naar de leidingen Gods met ons zijn. Met name maakt hier groot verschil, of de Heere reeds in onze jeugd zijn zaligmakend werk in ons begon en ons geleidelijk aan onszelf onttokte, of ons op later leeftijd, midden uit de wereld, plotseling de oogen opende en tot bekeering riep. Bij Petrus b.v. zullen de ervaringen op dit punt geheel anders zijn geweest dan bij Johannes; bij Paulus dan bij Timotheus. Vraag daarom, bij de toetsing van uw berouw, niet in de eerste plaats naar de bewogenheid van uw gevoel. Vraag veelmeer naar de besltheid van wil, waarmee uw ziel zich van de zonde afkeert en tegen haar strijdt.

Uw tweede vraag is: of 't pogen om boezemzonden na te laten eigengerechtigheid kan bevorderen,

die in beginsel door Cromwell en zijn psalmzinnende dragonders op de punt van het zwaard waren verworven.

Dutch William, hoewel een vreemdeling, wilden de Engelschen nog wel erkennen als den beschermmer en handhaver hunner vrijheden („Je Maintiendrai"), maar hij had dan ook tegenover zich de uiterst onhandige, onbeholpen, afstootende incarnatie van het „droit divin", die Jacobus II heette. Cromwell daarentegen streed tegen een vorst, die, niettegenstaande al zijn onbetrouwbaarheid en bedrog, toch zoo de verbeelding van zijn tijdgenooten zoowel als van latere geslachten heeft weten te grijpen, dat hij gezien werd in een romantische aureool: zijn tragische onthoofding vóór de vensters van de feestzaal van zijn paleis Whitehall heeft aan Karel I de martelaarskroon bezorgd, en aan zijn tegenstander Cromwell den naam van „vader der illoyaliteit". Een krachtige steun voor deze schoone legende van Karel I is geweest het penseel van den grooten Vlaamschen schilder Van Dyck, een der vele door Karel I beschermde kunstenaars. Door zijn prachtige doeken, waarin hij zijn patronus afbeeldt als een ridderlijke figuur, staande bij zijn nobel strijdros, heeft hij aan het nageslacht een voorstelling gegeven van den „martelaar-koning", die wel in staat was hem als den held der romantische verbeelding te bevestigen of te installeren. — totdat de archieven gingen spreken. En toen Bonnie Prince Charlie, de laatste der Stuart-pretendenten naar den Engelschen troon, in 1746 met zijn „Jakobieten"⁴⁾ hope-

⁴⁾ Zoo noemde men toen de aanhangers der Stuarts.

¹⁾ Saint Joan, uitgegeven bij Constable and Co., London (1924).

²⁾ Kuyper vond ik er nog niet bij.

³⁾ Engelsche dichters en geschiedschrijvers maken als om strijd melding van den grooten storm, die vlak vóór Cromwell's verscheiden in 1658 Engeland teisterde.

omdat men wil effenen strijden van verstaan, d zichzelf no maakt, ma rechtigheid als we er de zonde m keeren óók

Die zou in ons bes handen te voor zijn g verdienen.

Maar van sprake, a besef, dat in onze zie

Intussche klip uwe o bidt, zult g

Uw denl eeuwige st treden tege Ook op die luiden. Het vlakkige vwezen over vergeving d daarvan ee daarom wel van vergeva heid gedrev de zonde o

Maar — kel door v den ons ve heid om 's sloot. De 2 aan David's straf mij n knecht niet het dreigen rusteloos te 't Zou o en genade

Wat mees dat het God en ellende eischt wel ze eischt n aan deze griepen w recht en d een verzins in sommig schade van waarbij me de eere God komert, n

De Apost lippi, op z te worden? geantwoord en gij zult schroomde met de vra vaardig oor fe verdient straf te on

Méer dan oprecht bes stonde aan

loos geslage aan een he toch in Sch bitisme voc in zijn „La en de zijne the iron ti jizeren tijd

De avers Cromwell v bij hem gol van het Pu baring: all hadden aan werden op rlein, gese ren Cromw onheilige e strid waren

Er waren riteinen — en ze valle ze zich sch Heeren ove de Puritein Aarts-Purite Achtten nen het eer te spelen, kraag te de feest het F „Faerie Qu hadden ju bitterd, ho

zoo rusteloos
Schrift kent
kan bestaan
aag een paar
ij dat zeggen
in Zaligmaker
oeld zijn: als
des geloofs
nders willen
zeggen willen
nu geloof ik
In 't laatste
en de waar-
Evangelie, die
uw schrijven
doet, dat ze
eld kon zijn
der terug.

de eerste vraag
d een verbro-
fferande zijn,
deze zijn, de
worden; doch
lig is hij het
n het genade-

waar, dat we
ts van onzen
er wel waar-
ing en versta-
is ook zelf te
mogen dat de
ar zoo maken
met God tot
ze al gunstig
llen kan. Zoo

oordeel, ter-
innen rusten,
we in dézen
ker niet lang
et zondebesef
reigt ons een
en verbroken-
genoeg zullen
toeg, gemeten
ardigheid der
n het berouw
gevoel, en er
kwamen aan
nize ziel dan
vertroostingen
s de vrijmo-

waarschuwen,
noot buiten
Woord wordt
vastgesteld,
n hij zal ook
en aanleg is,
jn. Met name
ere reeds in
n ons begon
dekte, of ons
ld, plotseling
p. Bij Petrus
geheel anders
ulus dan bij
ising van uw
bewogenheid
le beslistheid
an de zonde

oezemzonden
a bevorderen,

ijn psalmzin-
waard waren

sling, wilden
den bescher-
„Je Maintien-
over zich de
otende incar-
us II heette
n vorst, die
rheid en be-
tijdgenooten
eft weten te
intische aue-
de vensters
itehall heeft
ord, en aan
i van „vader
a voor deze
est hat pen-
schilder Van
hermde kun-
n, waarin hij
rlijke figuur,
hij aan het
in den „mar-
ham als den
bevestigen of
gingen spre-
harlie, de
den Engel-
ten“ *) hope-

er Stuarts.

omdat men dan als 't ware zelf den weg voor God wil openen. Ongetwijfeld kan dat, zooals het bestriden van elke zonde dat kan. Laat ons goed verstaan, dat het strijden tegen eenige zonde op zichzelf nooit eigengerechtig is of eigengerechtig maakt, maar het alleen wordt door de eigengerechtigheid die er vooraf in ons hart is; en dat we, als we er ons op betrapten, niet den strijd tegen de zonde moeten staken, maar hem biddend moeten keeren ook tegen de zonde van eigengerechtigheid.

Die zou er stellig bij ons zijn, zoo we de zonde in ons bestreden, om onzen God het werk uit de handen te nemen, om ons geschikte voorwerpen voor zijn genade te maken, of om die genade te verdienen.

Maar van zulk een eigengerechtigheid is er geen sprake, als we ons tegen de zonde keeren uit het besef, dat ze den Geest Gods bedroeft en zijn werk in onze ziel tegenstaat.

Intusschen het verblijdt me, dat God voor dezen klip uwe oogen opende. Als ge er tegen waakt en bidt, zult ge eraan ontkomen.

Uw derde vraag: „Kan ook de vrees voor de eeuwige straf uitdrijven tot God, zoodat het overtreden tegen God niet op den voorgrond staat?“ Ook op die vraag moet het antwoord bevestigend luiden. Het is inderdaad mogelijk, dat alleen oppervlakkige vrees voor de straf, zonder hartelijk leedwezen over de zonde om Gods wil, tot gebed om vergeving drijft. De Farao van Mozes' dagen is daarvan een welsprekend bewijs. We mogen ons daarom wel ernstig beproeven, of we in het zoeken van vergeving enkel door vrees of ook door droefheid gedreven worden. In het oprechte berouw over de zonde ontbreekt de laatste nooit.

Maar — en daarom sprak ik daareven van „enkel door vrees, of ook door droefheid“ — we zouden ons vergissen, zoo we meenden, dat de droefheid om 's Heeren wil, de vrees voor strafte buitensloot. De Schrift leert geheel iets anders. Denk aan David's bede in Psalm 6 en Psalm 143: „Heere straf mij niet in uw toorn“ en „Ga met uwen knecht niet in het gericht“. En is het niet juist met het dreigend gericht, dat de Heere in Zijn Woord rusteloos tot veroortmoediging en bekeering dringt?

't Zou onnatuurlijk zijn, als het anders was; en genade is nooit onnatuurlijk.

Wat méér zegt, het zou in strijd zijn met het feit, dat het Gods Wet is, waardoor we aan onze schuld en ellende ontdekt worden. Want de Wet Gods eischt wel liefde tot onzen God boven alles, maar ze eischt niet minder, al is het in ondergeschiktheid aan deze, liefde tot onszelf. En zondigend vergripen we ons zoowel aan onszelf als aan het recht en de eere Gods. Het is dan ook niets dan een verzinsel van „overgeestelijkheid“, wat men in sommige kringen, tot groote verwarring en schade van zoekende zielen, leert, dat een berouw, waarbij men zich niet uitsluitend om het recht en de eere Gods, maar ook om eigen zaligheid bekommert, niet het echte is.

De Apostelen hebben den stokbewaarder te Filippi, op zijn vraag: „wat moet ik doen, om zalig te worden?“ niet bestraft over zijn zelfzucht, maar geantwoord: „Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden“. En onze Heidelbergse schroomde niet, het stuk der verlossing in te leiden met de vraag: „Aangezien we dan, naar het rechtvaardig oordeel Gods, tijdelijke en eeuwige strafte verdiend hebben, is er eenig middel om deze straf te ontgaan en weer tot genade te komen?“

Méér dan we zelve vermoeden, werkt, bij oprecht berouw, in de vrees voor de straf van stonde aan de droefheid om Gods wil. De vrees

loos geslagen was, en niemand meer in ernst dacht aan een herstel van dat heillooze huis, toen bleef toch in Schotland en Engeland een litterair Jakobisme voortleven, dat zelfs een Sir Walter Scott in zijn „Lay of the Last Minstrel“ van Cromwell en de zijnen doet spreken als van de „bigots of the iron time“, de bekrompen ijveraars van den ijzeren tijd.

De aversie van den doorsnee-Engelschman tegen Cromwell was hierom zoo groot, omdat Cromwell bij hem gold als de bij uitstek representatieve figuur van het Puritanisme in zijn meest ongunstige openbaring: alle onaangename herinneringen, die ze hadden aan de ijzeren heerschappij der Puriteinen, werden op rekening van Cromwell, den Aarts-Puritein, geschreven; de fouten der extremisten waren Cromwell's fouten; de ongerechtigheden der onheilige en ongerechte meelopers in den grooten strijd waren Cromwell's ongerechtigheden.

Er waren huichelaars in de gelederen der Puriteinen — elke hooge en nobele zaak heeft ze, en ze vallen des te meer op als de zaak, waaraan ze zich schijnbaar hebben gegeven, den naam des Heeren over zich heeft uitgeroepen —; dus waren de Puriteinen huichelaars, dus was Cromwell, de Aarts-Puritein, een aartshuichelaar.

Achttien niet de extremisten onder de Puriteinen het een zonde om op jacht te gaan, om schaaak te spelen, „lovelocks“ te dragen, stijfsel in een kraag te doen, Kerstpudding te eten, op het Kerstfeest het huis met hulst te versieren, Spenser's „Faerie Queene“ te lezen, muziek te maken? Hoe hadden juist dergelijke dingen de menschen verbitterd, hoe waren ze het Puritanisme gaan be-

komt dan immers op uit het besef van tegen God gezondigd en Zijn oordeel verdiend te hebben. En langzamerhand zal zich, naast de vrees, de droefheid naar God, krachtiger doen gelden.

Waak er daarom voor, dat ge den prikkel der vrees bij u niet afstompt, maar geef er u daarbij rekenschap van, hoe schrikkelijk een krenking van het recht en van de liefde Gods de zonde moet zijn, dat de Heere er zulk een straf aan verbond.

Hiermee meen ik uw drie vragen beantwoord te hebben.

In een volgend nummer hoop ik u bescheid te geven op den overigen inhoud van uw brief.

V.

K. F.

Correspondentie. A. B. te R. Uw vraag is voor den persoon in kwestie een zeer gewichtige; doch ze is van te persoonlijk en te teederen aard, en eischt ook teveel kennis van de personen die er in betrokken zijn, om hier beantwoord te kunnen worden. Het veiligst spreekt men over dergelijke moeilijkheden met 'n Leraar. Algemeene wenken kan ik natuurlijk geven. Wenscht u die, zend me dan uw adres.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Ontwerp-Stembusprogram.

II.

De inleiding, welke in dit ontwerp aan het Program van Actie voorafgaat, is iederen Gereformeerde uit het hart gegrepen.

Het zou jammer zijn, indien wij dit gedeelte niet woordelijk citeerden.

Het Centraal Comité oordeelt, dat niet minder dan in 1922 vaststaat de noodzaak van het voeren eener zuivere beginselpolitiek en dat niet minder dan toen besef wordt, dat daarvoor vereischt is: een vaste grondslag en een onwankelbare overtuiging.

Die vasten grondslag voor politieke actie vindt de A.-R. Partij in haar Program van Beginselen, waarin beginselen van Staatkundig beleid in het onveranderlijk Woord Gods vervat, tot uitdrukking zijn gebracht.

En die onwankelbare overtuiging kan slechts worden in de wetenschap, dat Gods raad bestaat van eeuwigheid tot in eeuwigheid; dat Zijn bestuur over alles gaat; dat Hij de menschen en de volken naar Zijn vast voornemen tot de bestemming voert, die Hij hun heeft gesteld; dat het eind van al Zijn werken Hem rechtvaardigen en verheerlijken zal.

Naarmate de grondslagen van het natuurlijke leven, het gezin en het gezag, meer blootstaan aan aanvallen van den geest, die alle Gods ordeningen wil verzwakken en ontbinden, spreekt onze Partij, in diep besef van eigen onbekwaamheid en ontrouw, maar in het vertrouwen op Hem, wiens kracht in zwakte volbracht wordt, in heilige bezieling het voornemen uit, om pal te staan in den strijd voor Zijne ordeningen en om te lijveren voor de beveiliging van de Christelijke grondslagen van ons maatschappelijk en staatkundig leven.

Dat is de taal, die in den bloeitijd van de anti-revolutionaire partij nooit naliet bezielend te werken.

Dat is de taal, die wij ook beden noodig hebben, om weer de oude bezieling over ons te voelen komen.

Principiele politiek!

Het Gereformeerde volksdeel snakt er naar.

Trouwens ligt daarin het behoud der anti-revolutionaire partij, gelijk in het algemeen van de christelijke partijen.

schouwen als de somberste aller levensopvattingen! Ze vergaten, dat de Puritein Milton stukken had geschreven voor privé-tooneelvoorstellingen, en dat Cromwell, — 't is heus met de officiële stukken te bewijzen —, van muziek hield, en zelfs (!) van een onschuldige grap. Oliver, anders gezegd Old Noll? Onmogelijk! Van hem ging immers al die narigheid in hoofdzaak uit! Had hij ook niet de schouwburgen laten sluiten, hij, de sombere hater van alle vreugd? En men vergat, dat de schouwburgen reeds gesloten waren in 1642, toen Cromwell's invloed betrekkelijk nog onbelangrijk was, terwijl hij het juist was, die tijdens zijn Protectoraat in 1656 aan Sir William Davenant verlof gaf zijn Italiaansche Opera in Londen te mogen vestigen, waardoor feitelijk de ordoonantie van 1642 in beginsel op zij geschoven werd. Het was Cromwell's verwoede tegenstander, de Presbyteriaan Fyenne, die zoo fel gesageerd had tegen tooneelspelers als „dienaren van Satan“, tegen schouwburgen als „kapellen des duivels“, tegen kaartspel, tegen muziek en tegen valsche haar. Maar het Engelsche volk zag slechts de reusachtige, allesbeheerschen- de figuur van Cromwell; niet zooals hij werkelijk was; de lijdende, strijdende held, die worstelde voor Engeland's godsdienstige en staatkundige vrijheid, — doch als de sombere kolossus, die zijn schaduw over het heele land uitbreidde en aan „Merry Old England“ bijkans den adem benam.

En hoe is Cromwell's arbeid en stroven beoordeeld in het altijd — vooral in de zeventiende eeuw — „nagal „Puriteinsche“ Nederland? Ik vrees van zeer onbillijk. Hoe lang is het geleden, dat op meer dan één onzer scholen Cromwell nog werd voor-

Beroof onze politiek van haar principien en wij zijn liberalen, zoo niet erger, geworden.

Wel hoort men van verschillende kanten beweren, dat de tijd der beginselen nu voorbij is. Dat we nu zaken moeten doen.

Maar hoe?

Hebben we het dan al zoover gebracht, dat onze beginselen algemeen zijn aanvaard en ook in ons staatkundig leven de rechte toepassing is gebracht?

Wie dat zou durven staande houden, kan niet een der onzen zijn.

Want van tweeën een.

Of hij kent onze beginselen niet.

Of hij kent de werkelijkheid niet.

Bovenaangehaalde inleiding waarschuwt zoo kostelijk, dat de Christelijke grondslagen van ons maatschappelijk en staatkundig leven vooral in onze dagen gevaar lopen.

Men kan er nog bijvoegen, dat die Christelijke grondslagen hier en daar reeds zijn weggegraven. Daarom is er onverwijld herstelling noodig.

Ook is er nog zoo menig beginsel, waarnaar het leven op dit terrein zich nog niet geconformeerd heeft.

En zoolang er nog één van die beginselen zijn verwerkelijking niet heeft ontvangen in ons volksleven, heeft de anti-revolutionaire partij een speciale roeping.

Zoolang nog één van die beginselen wordt aangevallen, moet onze politiek principiëel zijn.

Waar we het dan nooit zoóver zullen brengen, dat al onze politieke en sociale beginselen praktijk zijn geworden, dan zal onze politieke strijd altijd een beginselstrijd moeten zijn.

Vanzelf staat dit het „zaken-doen“ niet in den weg.

De Calvinist was nooit een droomer.

Meer dan iemand mag hij aanspraak maken op den naam van werkelijkheidsmensch.

Er zijn in de politiek zaken, die hij met menschen van allerhande richting kan afdoen.

Laat ik als voorbeeld noemen de doorleefde giro-narigheid.

De Calvinist zal niet zeggen: dit raakt niet rechtstreeks mijn beginsel, en daarom kan het mij niet schelen, hoe het afloopt.

Hij interesseert zich voor de drooglegging der Zuiderzee, voor aanleg van spoorwegen, voor verbetering van ziekenhuizen en wat al niet.

Maar dit verliest hij niet uit het oog: dat is ten slotte de spil van het politieke leven niet.

Het zijn de beginselen, die het politieke leven beheerschen.

Bij ons.

Ook bij anderen, al willen zij het dikwijls niet erkennen.

En nu schuilt in beginsel-vermoffeling geen heil.

Men redeneere niet: als ik mijn beginsel zorgvuldig in het een of ander voorstel verberg, dan slijken zij het van de overzijde wel.

Dat doen zij niet.

Zij ruiken uw beginsel door alles heen.

En daarom, open en rond voor het beginsel uitkomen, is de beste taktiek.

Doch wat alles afdoet: de eere van uw Koning eischt het.

Wij leven in een tijd, dat wij ons meer dan ooit op de beginselen moeten terugtrekken. Ook op de beginselen van ons staatkundig en maatschappelijk leven.

Wij drijven dit niet.

Maar wij worden er toe gedreven.

Laten wij het voorts maar eerlijk bekennen: ons

gesteld als de bewerk van de Acte van Navigatie (1651) en van den Eersten Engelschen Oorlog (1652—54), die een bijna onherstelbare schade toebrachten aan onze vrachtaart en onze positie ter zee? Toch was de beruchte Scheepvaartwet niet van Oliver en zag hij de „Dutch War“ (die begon een jaar voordat hij Protector werd) met leede oogen aan, omdat hij wenschte een samengaan met de Protestantische Republiek ter verdediging van het Protestantisme: ook dit heeft, dertig jaren na zijn dood, Dutch William in zijn plaats weten te bewerkstellingen, waardoor het bedreigde Protestantisme werd gered. Hoe ver zag die gewezen Engelsche heereboer toch!

Wat wij, als echte Oranjeklanten, nooit goed zetten kunnen, is, dat Cromwell datzelfde jonge Prinsje Willem III, dat voorbestemd was eens zijn roemruchte taak over te nemen, zoo heeft tegenstaan. Maar we moeten niet vergeten, dat de moeder van ons prinsje een dochter was van den onthoofden Karel I; dat 's Prinsen Vader, Willem II, gedaan had wat hij kon om eerst Karel I, daarna diens zoon, den zich noemenden Karel II, te steunen; en dat deze „pretendent“ naar de Engelsche kroon, als Oom van den jongen Prins, licht door dezen zoon worden gesteund, als de Oranjevorst in de Vereenigde Nederlanden tot macht gekomen zou zijn.

VELDKAMP.